

CORBERA POU, Jaume (2013).

La Unió Europea, un mosaic lingüístic.

Palma de Mallorca: Documenta Balear: Universitat de les Illes Balears. 313 p.

Jaume Corbera Pou, doctor en filologia catalana i professor, des de 1982, de la Universitat de les Illes Balears, bolca en aquest treball, d'una forma ben estructurada i amena, decennis d'estudi de la diversitat lingüística europea. El mateix autor reconeix —i és una obvietat!— que «la confecció de tota l'obra ha estat una tasca d'uns quants anys» (p. 19).

Estructura la presentació dels parlars en grans «famílies» (la indoeuropea, la basca, l'altaica), la primera de les quals, lògicament, se subdivideix en «branques» (la romànica, l'eslava, la germànica, la finoúgrica...). Algunes branques no se subdivideixen (l'albanesa, l'armènia, la grega, etc.) i es descriuen en una entrada generalment de dues a quatre pàgines. De la resta de branques, només la branca germànica ofereix una agrupació inferior abans d'entrar en els casos concrets: conté el grup septentrional i el grup meridional. En total, gairebé seixanta-nou capítols, al sumari dels quals (que no té cap estructura jeràrquica, per cert, la qual cosa en dificulta la consulta) la paraula *llengua* només apareix en dues ocasions, referida a l'alemany i a l'italià.

Cada capítol segueix una estructura molt semblant, tot i que varien molt en el pes relatiu de cada apartat, com il·lustrarem de seguida. Comencen amb una presentació geogràfica bàsica (sovint amb un mapa) i històrica. Entra en aspectes sociolingüístics, però en general no en aspectes pròpiament lingüístics (sí que ho fa en el cas dels parlars vènets, per exemple). Per al curiós, a la p. 174 compara una dotzena de mots en anglès, neerlandès, frisó i alemany. La darrera part de molts de capítols resumeix les sovint fascinants relacions que els parlars (o els seus parlants) han tingut amb la comunitat catalana al llarg de la història. Aquest apartat ocupa dues tercers parts de l'entrada sobre «la llengua alemanya» (p. 181-185); en canvi no hi és al capítol sobre «els parlars frisons» (p. 192-193). En alguns casos l'autor comenta els catalanismes incorporats a l'altra llengua (o el significat del vocable *català*); hi entra notablement en el capítol sobre «Els parlars sards», on parla de quatre mil catalanismes en tots els camps conceptuals: *kadira*, *katiffa*, *duana*, *piga*... Aquest coneixement aprofundit és fruit, amb tota certesa, dels anys que el doctor Corbera va dedicar a fer la seva tesi, sobre l'alguerès.

L'autor fa un acte pedagògic —i podríem dir que polític!— en atorgar el vocable *parlar* a cada grup de varietats lingüístiques, evitant així la delicada i sempre polèmica distinció entre «llengües» i «dialectes» fins a les darreres conseqüències (no sé si estrictament podem parlar en plural de «parlars semítics maltesos», tractant-se d'un petit i dens arxipèlag; però això no té cap transcendència).

El llibre és descriptiu però compromès (quan lamenta la decadència demogràfica d'alguns parlars, per exemple). I com a filòleg, no pot resistir d'endinsar-se en la polèmica de si és més defensable atribuir el català al grup iberoromànic o al grup gallo-romànic: es decanta clarament per la segona opció (p. 55-58). Això li permet fer una fascinant comparativa d'unes vint-i-cinc paraules dites en set llengües diferents i de subratllar la forta relació entre el català i l'occità.

El llibre, tal com explica l'autor, ofereix una novetat important respecte a altres obres de la mateixa temàtica: dels diferents parlars s'ofereixen mostres sonores, en forma de setanta-vuit cançons, en un disc compacte que l'acompanya. Només aquesta feina, ingent, depassaria de llarg els esforços d'una única persona, i el doctor Corbera n'esmenta vint-i-sis, que l'han ajudat a arreplegar, transcriure (si calia) i traduir al català el recull de cançons. I segurament ajuda a explicar els vint-i-dos mesos transcorreguts entre la data de la introducció de l'autor i la data de l'edició del llibre. Cal afegir que, com que no pretén ser un estat de la qüestió exhaustiu, és un llibre que no caducarà en un termini ni breu ni mitjà. A més, de novetats significatives en aquesta matèria (com ara l'acord d'unificació de l'ortografia del còrnic) no se'n produeixen gaire sovint.

Com difícilment podia ser d'una altra manera, les seves fonts de documentació són moltes —més de dues-centes— i variades, des de pàgines web fins a llibres, passant per revistes acadèmiques o especialitzades en la matèria. Com era previsible, en una tasca duta a terme al llarg de tants anys, al costat de fonts força recents (fins al 2010 o 2011, anys en què s'havien incorporat gairebé totes les cançons del recull), trobem tresors anteriors als anys seixanta, com ara un llibre de Pitré, de 1875, sobre contes sicilians. No hi podia faltar el clàssic de Meic Stephens *Linguistic minorities in Western Europe* (1978), però en general l'autor defuig altres compilacions (com ara els estudis de l'informe Euromosaic, de mitjan anys noranta, <http://www.uoc.edu/euromosaic/>) i prefereix basar-se en obres monogràfiques sobre casos concrets. Potser ens hauria agradat trobar la bibliografia utilitzada al final del capítol respectiu, perquè l'estudiós pogués aprofundir en els casos que volgués (com també hauríem volgut trobar un índex onomàstic i temàtic al final), però aquests refinaments segurament li haurien llevat al llibre l'aire que té d'obra d'àmplia difusió.

A una persona no entesa pot sobtar l'enorme diferència en l'existència de dades fiables sobre la realitat sociolingüística entre les llengües dites *nacionals* i les parlades per moltes minories lingüístiques i/o ètniques (o nacionals, depenent de la terminologia preferida). Així, Corbera comenta que «és molt difícil saber el nombre d'albanesoparlants [...] a Grècia perquè no hi ha cap cens oficial ni cap estudi modern fiable» (p. 258). I encara és generós definint com a «molt difícil» allò que, francament, és impossible, ara per ara. Això il·lustra una assignatura pendent per a una Unió Europea amb aspiracions a vetllar per uns valors que de manera notòria no es compleixen en més d'un estat membre.

En definitiva, es tracta d'un llibre innovador, farcit d'informació especialment triada perquè sigui d'interès per al lector catalanoparlant. L'enorme varietat lingüística i sociolingüística dels països d'Europa i les grans i fins i tot indignes diferències en el

reconeixement legal d'aquesta diversitat lingüística autòctona i les polítiques per protegir-la, tolerar-la o suprimir-la, ens impacten i ens comminen a conèixer-la més bé i a actuar.

Miquel STRUBELL
Societat Catalana de Sociolingüística. Institut d'Estudis Catalans